

EVROPSKA
KOMISIJA

Strasbourg, 17.4.2018
COM(2018) 450 final

ANNEXES 1 to 2

PRILOGE

k

SPOROČILU KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Sporočilo o širitveni politiki EU za leto 2018

{SWD(2018) 150 final} - {SWD(2018) 151 final} - {SWD(2018) 152 final} -
{SWD(2018) 153 final} - {SWD(2018) 154 final} - {SWD(2018) 155 final} -
{SWD(2018) 156 final}

Priloga 1 – Povzetki ugotovitev poročil

Turčija

Izredno stanje, ki je bilo razglašeno po poskusu državnega udara 15. julija 2016, ostaja v veljavi, da bi zatrli gibanje Gülen, ki so ga turške oblasti označile kot teroristično organizacijo, odgovorno za državni udar, pa tudi zaradi podpore boju proti terorizmu ob upoštevanju ponavljajočih se napadov v Turčiji.

EU, ki je nemudoma in odločno obsodila poskus državnega udara, je ponovno poudarila, da v celoti podpira demokratične institucije v državi, ter priznala legitimno potrebo Turčije po takojšnjem in sorazmernem ukrepanju ob tako resni grožnji. Kljub temu pa se zaradi obsežne in kolektivne narave ter nesorazmernosti ukrepov, sprejetih po poskusu državnega udara v izrednih razmerah, kot so obsežne odstranitve s položajev, aretacije in pridržanja, še vedno zastavljajo številna resna vprašanja. Turčija bi morala brez odlašanja odpraviti izredne razmere.

31 odlokov, ki so bili doslej sprejeti v izrednih razmerah, ima resne pomanjkljivosti. Parlament ni opravil skrbnega in učinkovitega nadzora teh odlokov. Zato odloki dolgo niso bili predmet sodnega nadzora in ustavno sodišče še ni izdalo odločbe za nobenega od njih. Ti izredni odloki so zlasti omejili nekatere državljske in politične pravice, vključno s svobodo izražanja, svobodo zbiranja in procesnimi pravicami. Prav tako so spremenili ključne pravne predpise, ki bodo učinkovali tudi potem, ko bo izredno stanje odpravljeno.

Od uvedbe izrednega stanja je bilo pridržanih več kot 150 000 ljudi, 78 000 ljudi je bilo aretiranih in več kot 110 000 javnih uslužbencev je bilo odpuščenih, medtem ko jih je bilo po podatkih organov približno 40 000 ponovno zaposlenih, od tega okrog 3 600 na podlagi odloka.

Komisija za pritožbe v izrednih razmerah je začela delovati in je prejela skupaj okrog 107 000 pritožbenih zahtevkov. Ta komisija je začela sprejemati sklepe šele decembra 2017 in je do zdaj zagotovila odškodnino le malo prosilcem. Njeni sklepi so lahko predmet sodnega nadzora. Vendar pa se mora šele razviti v učinkovito in pregledno pravno sredstvo za vse, proti katerim so bili v izrednih razmerah ukrepi neupravičeno uvedeni.

Poleg komisije za pritožbe je zmožnost Turčije, da znotraj nacionalnega pravnega reda zagotovi učinkovito pravno sredstvo v smislu Evropskega sodišča za človekove pravice, še dodatno spodkopala vrsta neugodnih precedensov. V enem primeru nižje sodišče ni upoštevalo odločbe ustavnega sodišča v zvezi z emblematično zadevo; nižje sodišče je končno spoštovalo nadaljnjo odločbo ustavnega sodišča za enega od obtožencev. Več sodnih odločb, ki so bile ugodne za pomembne obtožence, vključno z zagovorniki človekovih pravic, je bilo hitro razveljavljenih z drugo odločbo ali celo na istem sodišču, v nekaterih primerih na podlagi pripomb izvršilne oblasti.

Turčija mora obravnavati tudi ključna priporočila Sveta Evrope in njegovih organov. Domnevne nepravilnosti je treba dokazati na podlagi preglednih postopkov in posamično. Individualno kazensko odgovornost je mogoče ugotoviti izključno ob popolnem upoštevanju delitve oblasti, popolne neodvisnosti sodstva in pravice vsakega posameznika do poštenega sojenja. Turčija bi morala brez odlašanja odpraviti izredne razmere.

Aprila 2017 je v Turčiji potekal referendum, na katerem so s tesno večino sprejeli ustavne spremembe, ki uvajajo predsedniški sistem. Beneška komisija je v zvezi s temi spremembami ocenila, da nimajo zadostnega sistema nadzora in ravnotežja ter da ogrožajo delitev pristojnosti med izvršilno in sodno vejo oblasti. Sam referendum je sprožil resno

zaskrbljenost v zvezi s splošnim negativnim vplivom izrednega stanja, neenakimi pogoji za dve strani v kampanji in ogrožanjem zaščitnih mehanizmov za integriteto volitev.

V izrednih razmerah je bila ključna vloga parlamenta kot zakonodajnega organa omejena, ker se je vlada odločila, da bo uporabila izredne odloke z zakonsko močjo tudi za urejanje zadev, ki bi morale biti obravnavane na podlagi rednega zakonodajnega postopka. Zaradi vse hujših političnih trenj v državi se je prostor za dialog med političnimi strankami v parlamentu nadalje zožil. Po enkratnem odvzemu poslanskih imunitet maja 2016 so bili mnogi zakonodajalci opozicijske stranke HDP aretirani, desetim izmed njih pa so odvzeli mandat.

Vloga predsednika se je v primerjavi izvršilno vejo oblasti povečala po več prenosih pooblastil na predsedstvo z uporabo izrednih odlokov. Imenovanje skrbnikov, ki naj bi nadomestili občinske vodstvene delavce in izvoljene predstavnike, je povzročilo pomembno oslabitev lokalne demokracije.

Civilna družba je bila pod vse večjim pritiskom, zlasti zaradi velikega števila aretacij aktivistov, vključno z zagovorniki človekovih pravic, ter zaradi ponavljajočih prepovedi demonstracij in drugih vrst zbiranja, kar je povzročilo hitro krčenje prostora za temeljne pravice in svoboščine. Mnoge organizacije za varstvo pravic so ostale zaprte na podlagi ukrepov, sprejetih v izrednih razmerah, na voljo pa ni bilo nobeno učinkovito pravno sredstvo v zvezi z zaplembami.

Vlada je prenovila pravni okvir, ki ureja civilno-vojaške odnose, in močno povečala obseg pristojnosti izvršilne oblasti nad vojsko ter tako okrepila civilni nadzor. Vrhovna vojaška sodišča so bila v okviru ustavnih sprememb dejansko odpravljena. Vojska in obveščevalne službe še vedno niso dovolj odgovorne parlamentu.

Razmere na jugovzhodu ostajajo eden največjih izzivov za državo. Poslabšanje varnostnih razmer se je deloma preneslo na podeželska območja. Zaveza vlade, da nadaljuje z izvajanjem varnostnih operacij zaradi ponavljajočih se nasilnih dejanj Kurdske delavske stranke (PKK), ki ostaja v EU na seznamu oseb, skupin in subjektov, vpletenih v teroristična dejanja, je še naprej element, ki opredeljuje stanje v regiji. Medtem ko ima vlada legitimno pravico do boja proti terorizmu, pa je prav tako odgovorna za zagotovitev, da se to izvaja v skladu z načelom pravne države, človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami. Protiteroristični ukrepi morajo biti sorazmerni. Vladni naložbeni načrt za obnovo poškodovanih območij na jugovzhodu države je omogočil trenutno gradnjo več tisoč stanovanj, vendar je do zdaj le nekaj notranje razseljenih oseb prejelo nadomestilo. Glede nadaljevanja verodostojnega političnega procesa, ki je potreben, da bi dosegli miroljubno in trajno rešitev, ni bilo napredka.

Turčija je zmeroma pripravljena na področju reforme **javne uprave**, pri čemer se je trdno zavezala k bolj odprti upravi in uporabi e-uprave. Vendar pa je prišlo do znatnega nazadovanja na področju javnih storitev in upravljanja človeških virov ter na področju odgovornosti uprave v zvezi s pravico do upravnega sodstva in pravico do zahteve po nadomestilu. V zvezi z obsežnimi odpuščanji je treba še vedno zagotoviti pregledno in učinkovito pravno sredstvo.

Sodni sistem Turčije je v zgodnji fazi priprav. V zadnjem letu je prišlo do nadaljnjega resnega nazadovanja, še posebej v smislu neodvisnosti sodstva. Ustavne spremembe, ki urejajo svet sodnikov in tožilcev, so stopile v veljavo in še dodatno oslabile njegovo neodvisnost od izvršilne veje oblasti. Svet sodnikov in tožilcev je še izvajal obsežne odstranitve in premestitve sodnikov in tožilcev. Nobena prizadevanja niso bila vložena v obravnavanje pomislekov v zvezi s pomanjkanjem objektivnih, na dosežkih temelječih,

enotnih in vnaprej določenih meril v postopku zaposlovanja in napredovanja sodnikov in tožilcev.

Država ima določeno stopnjo pripravljenosti na področju **boja proti korupciji**, kjer ni bil dosežen nikakršen napredek. Pravni in institucionalni okvir, ki ga je treba nadalje uskladiti z mednarodnimi standardi, še naprej omogoča neprimerni vpliv izvršilne oblasti pri preiskavah in pregonu zelo odmevnih primerov korupcije. Rezultati Turčije pri preiskavah, pregonu in obsodbah v primerih korupcije ostajajo slabi, zlasti kar zadeva primere korupcije na visoki ravni. Nobenega napredka ni bilo pri krepitvi odgovornosti in preglednosti dela javnih organov. Za odločen boj proti korupciji sta potrebna široko medstrankarsko politično soglasje in močna politična volja. Turčija mora uresničiti še skoraj vsa priporočila skupščine Skupine držav proti korupciji pri Svetu Evrope. Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava. Prav tako je zaznavanje korupcije še vedno na visoko.

Turčija je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti v **boju proti organiziranemu kriminalu** in določen napredek s sprejetjem nove strategije in izboljšanjem institucionalne zmogljivosti. Turčija mora izboljšati svojo zakonodajo o kibernetiki kriminaliteti, zaplembi premoženja in zaščiti prič. Zakonodaja o varstvu podatkov obstaja, vendar še ni usklajena z evropskimi standardi. Finančne preiskave se še vedno ne izvajajo v zadostnem obsegu. Preventivna zamrznitev premoženja se redko uporablja, raven zaseženega premoženja pa je nizka. Za boj proti terorizmu je vzpostavljen celovit pravni okvir. Kazensko in protiteroristično zakonodajo je treba uskladiti s sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice. Načelo sorazmernosti je treba upoštevati v praksi.

Turčija je dosegla dober napredek na področju **migracijske in azilne politike** ter si je še naprej prizadevala za izvajanje izjave EU in Turčije iz marca 2016 o učinkovitem upravljanju migracijskih tokov na vzhodnosredozemski poti. Glede izvajanja časovnega načrta za liberalizacijo vizumskega režima je Turčija v začetku februarja Evropski komisiji predložila delovni načrt, v katerem je opredelila, kako namerava izpolniti sedem neizpolnenih meril za liberalizacijo vizumskega režima. Komisija ocenjuje predloge Turčije, sledila pa bodo nadaljnja posvetovanja s turškimi sogovorniki.

Turški pravni okvir vključuje splošna jamstva za spoštovanje **človekovih pravic in temeljnih svoboščin**, vendar jih dodatno ogroža in spodbija več izrednih odlokov. Resno nazadovanje na področju **svobode izražanja** se je nadaljevalo, kar je področje, na katerem je Turčija v zgodnji fazi priprav. Področje uporabe ukrepov, sprejetih ob izrednih razmerah, se je sčasoma razširilo na številne kritične glasove, med drugim v medijih in akademskih krogih, in sicer v nasprotju z načelom sorazmernosti. Primeri kazenskih zadev zoper novinarje – več kot 150 jih je še vedno priprtih –, zagovornike človekovih pravic, pisatelje ali uporabnike družbenih medijev, odvzem novinarskih izkaznic in zaprtje številnih medijskih hiš ali imenovanje skrbnikov s strani vlade, da upravljajo z njimi, so zelo zaskrbljujoči in večinoma temeljijo na selektivni in samovoljni uporabi prava, zlasti določb o državni varnosti in boju proti terorizmu. Zakon o internetu in splošni pravni okvir še naprej omogočata, da izvršilna oblast blokira spletne vsebine brez sodnega naloga na podlagi neprimerno širokega razpona razlogov. Do resnega nazadovanja je prišlo tudi na področjih svobode zbiranja, svobode združevanja ter procesnih in lastninskih pravic. Svoboda zbiranja je še vedno preveč omejena tako z zakonodajo kot v praksi. Ukrepi, sprejeti v izrednih razmerah, so prav tako odstranili ključne varovalke za zaščito pridržanih oseb pred zlorabami, s čimer se je v okoliščinah povečanega števila obtožb o slabem ravnanju in mučenju tveganje nekaznovanosti povečalo. Izredni odloki so za procesne pravice, vključno s pravico do obrambe, uvedli dodatne omejitve. Uveljavljanje pravic ovira razdrobljenost in omejeno pooblastilo javnih institucij, odgovornih za človekove pravice in svoboščine, in okoliščine, v katerih je neodvisnost

sodstva oslabljena. Skrajna revščina in pomanjkanje osnovnih potrebščin so še naprej pogosti pri romskih gospodinjstvih v Turčiji. Pravice najbolj ranljivih skupin in oseb, ki pripadajo manjšinam, bi bilo treba primerno zaščititi. Nasilje na podlagi spola, diskriminacija, sovražni govor proti manjšinam, zločini iz sovraštva in kršitve človekovih pravic lezbijk, gejev, biseksualnih, transspolnih in interseksualnih oseb še vedno vzbuja resno zaskrbljenost.

Turčija je izrazila podporo pogovorom za rešitev ciprskega vprašanja med voditelji obeh skupnosti ter prizadevanjem generalnega sekretarja ZN in njegovega posebnega svetovalca. Konferenca o Cipru, ki je potekala januarja 2017 v Ženevi in julija 2017 v Crans-Montani, se je zaključila brez doseženega sporazuma. Turčija še ni izpolnila svoje obveznosti glede celovitega in nediskriminatornega izvajanja dodatnega protokola k pridružitvenemu sporazumu ter ni odpravila vseh ovir za prost pretok blaga, ki med drugim vključujejo omejitve neposrednih prometnih povezav s Ciprom. Napredka pri normalizaciji dvostranskih odnosov z Republiko Ciper ni bilo. V veljavi ostajajo sklepi o Turčiji, ki jih je decembra 2006 sprejel Svet Evropske unije in podprl Evropski svet. V sklepih je navedeno, da se pogajanja v zvezi z osmimi poglavji¹ zaradi omejitev Turčije glede Republike Ciper ne bodo začela in da nobeno poglavje ne bo začasno zaprto, dokler Komisija ne potrdi, da je Turčija v celoti izvedla dodatni protokol k pridružitvenemu sporazumu.

Sodelovanje z Grčijo in Bolgarijo v zvezi z migracijami se je še okrepilo. Toda spori v Egejskem morju in vzhodnem Sredozemlju niso vodili k dobrim sosedskim odnosom ter so ogrozili regionalno stabilnost in varnost. Dvostranski odnosi s posameznimi državami članicami EU so se poslabšali, vključno z včasih žaljivo in nesprejemljivo retoriko. Marca 2018 je Evropski svet odločno obsodil nadaljnje nezakonito ravnanje Turčije v vzhodnem Sredozemlju in Egejskem morju ter Turčijo opozoril na obveznost spoštovanja mednarodnega prava in dobrih sosedskih odnose ter normalizacije odnosov z vsemi državami članicami EU. Evropski svet je poleg tega izrazil resno zaskrbljenost zaradi še vedno trajajočega pripora državljanov EU v Turčiji, vključno z dvema grškima vojakoma, ter pozval k hitri in pozitivni rešitvi teh vprašanj v dialogu z državami članicami.

Turčija se mora nedvoumno zavezati dobrim sosedskim odnosom, mednarodnim sporazumom in mirnemu reševanju sporov v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov, po potrebi tudi pod okriljem Meddržavnega sodišča. V tem smislu je EU znova izrazila veliko zaskrbljenost in Turčijo pozvala, naj se izogiba vsakršnim grožnjam ali dejanjem zoper posamezno državo članico ter trenjem ali dejanjem, ki bi lahko škodovala dobrim sosedskim odnosom in mirnemu reševanju sporov.

Z vidika **gospodarskih meril** je turško gospodarstvo zelo napredno in se lahko šteje za delujoče tržno gospodarstvo. Gospodarstvo, ki ga podpirajo vladni spodbujevalni ukrepi, si je opomoglo od recesije po poskusu državnega udara leta 2016 ter v letu 2017 doseglo močno rast. Vendar pa je visoka rast povezana z znatnimi makroekonomskimi neravnotežji. Primanjkljaj tekočega računa ostaja visok in se je proti koncu leta 2017 še povečal, zaradi česar je država odvisna od prilivov kapitala in občutljiva na zunanje pretese. Inflacija je leta 2017 dosegla dvoštevilčne vrednosti (11,1 %), depreciacija turške lire pa se je nadaljevala, kar odraža zaskrbljenost glede stopnje zavezanosti stabilnosti cen s strani nosilcev odločanja o monetarni politiki. Za gospodarstvo Turčije je še vedno značilna visoka raven neformalnosti. Na splošno je na tem področju prišlo do nazadovanja. Težnja po povečanem nadzoru države na področju gospodarstva in ukrepi, namenjeni podjetjem, poslovnežem in političnim nasprotnikom ter njihovim podjetjem, so negativno vplivali poslovno okolje.

¹Prost pretok blaga, pravica do ustanavljanja in svoboda opravljanja storitev, finančne storitve, kmetijstvo in razvoj podeželja, ribištvo, prometna politika, carinska unija in zunanji odnosi.

Turčija je dosegla določen napredek in dobro raven pripravljenosti za soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v EU. Turčija je dobro povezana s trgom EU tako glede trgovine kot naložb. Nekaj napredka je bilo doseženega v energetske sektorju, zlasti na trgu s plinom, ter pri povečanju porabe za raziskave in razvoj. Še vedno pa obstajajo velike težave v zvezi s kakovostjo izobraževanja. Glede izboljšanja preglednosti državne pomoči napredek ni bil dosežen.

Kar zadeva **spособnost za prevzem obveznosti članstva** se je Turčija še naprej usklajevala s pravnim redom EU, vendar počasi. Obstaja več primerov nazadovanja glede številnih ključnih vidikov na področjih informacijske družbe, socialne politike in zaposlovanja ter zunanjih odnosov. Turčija je zelo dobro pripravljena na področjih prava gospodarskih družb, vseevropskih omrežij ter znanosti in raziskav ter dobro pripravljena na področjih prostega pretoka blaga, prava intelektualne lastnine, finančnih storitev, podjetniške in industrijske politike, varstva potrošnikov in varovanja zdravja, carinske unije ter finančnega nadzora. Na področju javnih naročil je Turčija zaradi obstoja pomembnih vrzeli v usklajevanju le zmerno pripravljena. Dokaj pripravljena je tudi na področju statistike in prometne politike, kjer so v vseh pogledih potrebna nadaljnja znatna prizadevanja. Turčija je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju okolja in podnebnih sprememb, vendar mora vzpostaviti in izvajati ambicioznejše ter bolj usklajene politike. Na vseh področjih je treba več pozornosti nameniti izvrševanju zakonodaje, medtem ko je na številnih področjih potreben znaten nadaljnji napredek za zagotovitev usklajenosti zakonodaje s pravnim redom EU.

Črna gora

Kar zadeva **politična merila**, je bilo obdobje poročanja zaznamovano z nizko stopnjo zaupanja v volilni okvir in dolgotrajnim parlamentarni bojkotom celotne opozicije od parlamentarnih volitev oktobra 2016. Za ponovno vzpostavitev politične razprave v parlamentu so odgovorni vsi politični akterji. Deli opozicije so se decembra 2017 vrnili v parlament, vendar pa ta delni in selektivni konec bojkota še ni pripeljal do izboljšanja parlamentarnega dialoga in nadzora. Politično prizorišče ostaja razdrobljeno, polarizirano in zaznamovano s pomanjkanjem političnega dialoga, zlasti v demokratičnih institucijah.

Parlamentarne zakonodajne zmogljivosti in nadzor izvršilne oblasti je treba še izboljšati. Parlament še vedno obravnava ugotovitve državnega revizijskega organa v omejenem obsegu, o izvajanju glavnih politik in zakonodaje pa ni nobene razprave ali poročila. Parlament je decembra 2017 brez ustreznega posvetovanja z javnostjo sprejel niz zakonov, ki le delno obravnavajo priporočila Urada za demokratične institucije in človekove pravice Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi. Razmisliti bi bilo treba o celoviti volilni reformi. V obdobju poročanja je bilo izvedenih osem lokalnih volitev. Lokalne volitve ne potekajo po vsej državi na isti dan, ampak ene za drugimi, tako da politično prizorišče zaznamuje dolgotrajno in zelo individualno volilno vzdušje. Zaradi volilnega cikla je opazovanje volitev težavno, zlasti za mednarodne opazovalce, kar pušča dovolj prostora za očitke o nepravilnostih, ki jih ni mogoče neodvisno oceniti. Na področju političnega in sodnega nadaljnega ukrepanja glede domnevne zlorabe javnih sredstev za namene političnih strank leta 2012 („afera z zvočnimi posnetki“) ni bilo novega razvoja.

Kar zadeva upravljanje, je treba okrepiti preglednost, sodelovanje deležnikov in sposobnost vlade za izvajanje reform. Skladnost sistema oblikovanja politik bi bilo treba zagotoviti na podlagi usklajenega razvoja politik. Mehanizmi za posvetovanje vlade z organizacijami civilne družbe so vzpostavljeni, vendar pa potrebujejo jasna pravila in resnično vključenost obeh strani.

Črna gora je z reformo **javne uprave** zmerno pripravljena. Dosežen je bil dober napredek, predvsem s sprejetjem novih zakonov o javnih uslužbencih in zaposlenih v državni upravi ter o lokalni samoupravi, katerih namen je zaposlovanje na podlagi dosežkov v celotni javni upravi. Še vedno je potrebna močna politična volja za učinkovito obravnavanje depolitizacije javne službe in optimizacijo državne uprave, pa tudi za zagotovitev učinkovitega izvajanja in finančne vzdržnosti reform.

Sodni sistem Črne gore je zmerno pripravljen in dosežen je bil določen napredek. Zakonodajni okvir na področju sodstva, ki je namenjen povečanju neodvisnosti in strokovnosti, se še ne izvaja v celoti. Institucionalna zmogljivost je bila okrepljena.

Črna gora je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju **boja proti korupciji**. Kljub določenemu napredku korupcija ostaja razširjena na mnogih področjih in je še vedno zaskrbljujoča. Operativne zmogljivosti institucij so se okrepile, vendar pa bi vse institucije morale zavzeti bolj proaktiven pristop. Treba je obravnavati izzive v zvezi z verodostojnostjo, neodvisnostjo in določanjem prednostnih nalog protikorupcijske agencije. Finančne preiskave ter zaseg in zaplenbo premoženja je treba izboljšati. Doseženi so bili prvi rezultati pri preiskavah, pregonu in pravnomočnih obsodbah v primerih korupcije na visoki ravni, vendar jih je treba dodatno utrditi. Nadaljnje izboljšave doseženih rezultatov v smislu uspešnih preiskav in obsodb bodo mogoče le v okolju, kjer so neodvisne institucije zaščitene pred vsemi neupravičenimi vplivi in kjer se jih spodbuja, da v celoti uporabijo svoja pooblastila.

V boju proti organiziranemu kriminalu so doseženi prvi rezultati pri pregonu tihotapljenja migrantov in nedovoljenega prometa s prepovedanimi drogami. Vendar pa so za doseganje prepričljivih rezultatov, zlasti v boju proti pranju denarja in trgovini z ljudmi, potrebni nadaljnji rezultati.

Kar zadeva **temeljne pravice** je Črna gora svojo zakonodajo dodatno uskladila s standardi EU. Zlasti se je izboljšalo delo urada varuha človekovih pravic, vendar pa si bo treba še naprej prizadevati za krepitev institucionalnega okvira in učinkovito varstvo človekovih pravic. Po napredku v zvezi s protidiskriminacijsko zakonodajo mora Črna gora zdaj zagotoviti, da ima vzpostavljene ustrezne institucionalne mehanizme za zaščito ranljivih skupin pred diskriminacijo. Izvajanje zakonodaje je še vedno šibka točka, institucionalne zmogljivosti za varovanje človekovih pravic pa je treba okrepiti. Romska² manjšina je še vedno najranljivejša in najbolj diskriminirana skupnost. Nasilje na podlagi spola in nasilje nad otroki ostajata hud problem v državi.

Črna gora je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju **svobode izražanja**, vendar v obdobju poročanja ni bil dosežen napredek. Na področju preiskav starih primerov nasilja nad novinarji ni bilo opaznega napredka. Nedavno politično vmešavanje v delo Sveta javne radiotelevizije in Agencije za elektronske medije je zelo zaskrbljujoče. Medijsko prizorišče je še vedno zelo polarizirano, izzivi, povezani z razumevanjem vloge svobodnih medijev, pa ostajajo. Število tožb zaradi obrekovanja je še vedno visoko, tudi zaradi šibkih samoregulativnih mehanizmov.

Črna gora je ostala konstruktivno zavezana bilateralnim odnosom z drugimi državami širitve in sosednjimi državami članicami EU ter aktivna udeleženka v **regionalnem sodelovanju**.

Kar zadeva **gospodarska merila**, je Črna dosegla določen napredek in je zmerno pripravljena na razvoj delujočega tržnega gospodarstva. Makroekonomska in fiskalna stabilnost ste se okrepili, vendar so potrebna dodatna prizadevanja za obravnavanje trdovratnih izzivov, zlasti visokega javnega dolga. Gospodarstvo se je od leta 2013 neprekinjeno razvijalo ob nizki ali

² Vse te skupine so obravnavane v okviru krovnega izraza „Romi“ v skladu z okvirom EU za nacionalne strategije vključevanja Romov.

zmerni inflaciji. Finančni sektor je izboljšal svojo solventnost in likvidnost. Toda treba je izboljšati izvozno osnovo tako glede obsega kot kakovosti, da bi se zmanjšal trgovinski primanjkljaj. Pomanjkljivosti na področju pravne države, vključno z nelojalno konkurenco neformalnega gospodarstva, negativno vplivajo na poslovno okolje. Trg dela se sooča s strukturnimi izzivi, kar se kaže v nizkih stopnjah aktivnosti in visokih stopnjah brezposelnosti.

Črna gora je dosegla določen napredek in je zmerno pripravljena v smislu sposobnosti za soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji. Izgradnja ključne infrastrukture na številnih področjih ter razvoj človeškega kapitala predstavljajo podlago za izboljšanje konkurenčnosti. Trenutno poteka reforma izobraževanja, vendar pa so potrebna nadaljnja prizadevanja za odpravo neskladja v znanju in spretnostih. Mala in srednja podjetja se še vedno soočajo s številnimi izzivi, kot je dostop do financiranja ali kompleksnost predpisov. Še vedno so potrebna nadaljnja prizadevanja za izboljšanje splošne izvozne učinkovitosti domačih podjetij.

Kar zadeva **sposobnost Črne gore, da prevzame obveznosti članstva**, je bilo na večini področij opravljeno pomembno delo za prilagoditev in pripravo na izvajanje pravnega reda EU. Država je dobro pripravljena na področjih, kot je pravo gospodarskih družb ter zunanja, varnostna in obrambna politika. V zvezi s številnimi poglavji, kot so prost pretok blaga, kmetijstvo, varnost hrane, veterinarska in fitosanitarna politika, je zmerno pripravljena. Črna gora je še v zgodnji fazi priprav na področju ribištva ter proračunskih in finančnih določb, na področju okolja in podnebnih sprememb, statistike, socialne politike in zaposlovanja pa je že dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Dober napredek je bil dosežen na področjih prava gospodarskih družb, kmetijstva in razvoja podeželja, varnosti hrane, veterinarske in fitosanitarne politike. Na področju javnih naročil je bilo zabeleženo nazadovanje. V prihodnje bi se morala Črna gora osredotočiti zlasti na konkurenčno politiko, okolje in podnebne spremembe ter javna naročila. Krepitev upravnih zmogljivosti za zagotavljanje izvajanja pravnega reda EU ostaja pomemben izziv za Črno goro. Črna gora se je še naprej usklajevala z vsemi stališči in izjavami EU v zvezi s skupno zunanjo in varnostno politiko.

Čeprav je Črna gora za zdaj še vedno zunaj glavne zahodnobalkanske **migracijske** poti v EU, je prišlo do povečanja števila migrantov/prosilcev za azil, ki vstopijo na njeno ozemlje, in mora zato okrepiti svoje zmogljivosti za soočanje z nenadnim povečanjem pritiska v zvezi z migracijami. Črna gora je nadalje napredovala zlasti glede pravnega okvira v zvezi z migracijami. Medtem ko je imela Črna gora doslej zadostne zmogljivosti za obravnavanje prošenj za azil, pa bi to zdaj lahko ogrozili naslednji dejavniki: (i) vse večje število prosilcev za azil in podaljšano trajanje njihovega bivanja, včasih zaradi dolgotrajnih postopkov pritožbe, in (ii) uvedba zahtevnejših azilnih postopkov, usklajenih s standardi EU. V tem okviru mora Črna gora vzpostaviti mehanizem vračanja migrantov brez urejenega statusa, ki je v skladu s pravnim redom EU, ter svojo vizumsko politiko postopoma uskladiti z vizumsko politiko EU. Črna gora bi morala odpreti dodatne sprejemne objekte, ki ustrezajo zahtevanim standardom, ter izboljšati upravljanje vseh objektov. Po sprejetju schengenskega akcijskega načrta februarja 2017 je Črna gora še naprej prilagajala svojo zakonodajo pravnemu redu EU o vizumih.

Srbija

Kar zadeva **politična merila**, so v Srbiji aprila 2017 potekale predsedniške volitve. Mednarodni opazovalci so ugotovili, da so volitve volivcem ponudile dejansko izbiro kandidatov, vendar pa je na enakost pogojev vplivalo več dejavnikov. Priporočila mednarodnih opazovalcev je treba v celoti obravnavati, vključno s tistimi, ki so povezana s preglednostjo in integriteto volilnega postopka med volilno kampanjo.

Po odstopu predsednika vlade Vučića po tem, ko je bil izvoljen za predsednika, je nova vlada pod vodstvom Ane Brnabić nastopila svoj mandat junija 2017. Za predsednico vlade je bila prvič izvoljena ženska. Parlament še vedno ne izvaja učinkovitega nadzora izvršilne oblasti. Preglednost, vključenost in kakovost priprave zakonodaje je treba krepiti, medstrankarski dialog pa izboljšati. Omejiti bi bilo treba uporabo nujnih postopkov. Izogibati se je treba ukrepom, ki omejujejo sposobnost parlamenta za učinkovit pregled zakonodaje. Vlogo neodvisnih regulativnih organov je treba v celoti priznati. Za uskladitev s standardi EU so na nekaterih področjih potrebne ustavne reforme.

Na področju **reform javne uprave** je Srbija zmerno pripravljena. Določen napredek je bil dosežen na področju opravljanja storitev in s sprejetjem več novih zakonov. Srbija mora uresničiti cilje reform, profesionalizirati in depolitizirati upravo, zlasti na višjih vodstvenih položajih, ter zagotoviti sistematično usklajevanje in spremljanje programa reform upravljanja javnih financ za obdobje 2016–2020. Sposobnost Srbije, da privabi in obdrži kvalificirano osebje v upravi, ki se ukvarja z vprašanji v zvezi z EU, bo ključnega pomena.

Pravosodni sistem Srbije je dosegel določeno stopnjo pripravljenosti. Dosežen je bil določen napredek, zlasti z zmanjšanjem zaostanka pri starih zadevah v zvezi z izvrševanjem in uvedbo ukrepov za poenotenje sodne prakse. Sprejeta so bila izboljšana pravila za ocenjevanje delovne uspešnosti sodnikov in tožilcev. Obseg političnega vpliva na sodstvo ostaja zaskrbljujoč. Januarja 2018 je bil objavljen nov osnutek sprememb ustave na področju sodstva, ki je bil pred pošiljanjem Beneški komisiji za pridobitev njenega mnenja predložen v javno razpravo.

Kar zadeva **boj proti korupciji**, je Srbija dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Dosežen je bil določen napredek, zlasti s sprejetjem sprememb oddelka o gospodarski kriminaliteti kazenskega zakonika, zakona o organizaciji državnih organov na področju boja proti korupciji, organiziranemu kriminalu in terorizmu ter zakona o zaplembi in odvzemu premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem. Vendar pa sprejetje novega zakona o protikorupcijski agenciji zelo zamuja. Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava. Operativna zmogljivost zadevnih institucij ostaja neenakomerna. Organi pregona in sodni organi morajo še vedno dokazati, da lahko na nepristranski in operativno neodvisen način preiskujejo, preganjajo in razsojajo v vseh primerih korupcije na visokih položajih.

Kar zadeva **boj proti organiziranemu kriminalu**, je Srbija dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Določen napredek je bil dosežen na področjih, kot je upravljanje človeških virov na ministrstvu za notranje zadeve in policijo. Operativne zmogljivosti so se okrepile tako v uradu tožilca za organizirani kriminal kot uradu tožilca za kibernetko kriminaliteto. Sprejeta sta bila nova strategija in akcijski načrt za preprečevanje trgovine z ljudmi in boj proti njej, imenovan je bil nacionalni koordinator za boj proti trgovini z ljudmi, sprejet pa je bil tudi novi Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma. Vendar pa Srbija še ni dosegla začetnih rezultatov pri učinkovitih finančnih preiskavah ter pri preiskavah, pregonih in pravnomočnih obsodbah v zadevah v zvezi s pranjem denarja. Število obsodb za organizirani kriminal ostaja nizko. Srbija se mora osredotočiti na izvajanje akcijskega načrta, o katerem se je dogovorila s Projektno skupino za finančno ukrepanje.

Pravni in institucionalni okvir za spoštovanje **temeljnih pravic** je vzpostavljen. Njegovo dosledno izvajanje je treba zagotoviti v celotni državi, med drugim tudi kar zadeva varstvo manjšin. Medtem ko je Srbija dosegla določeno stopnjo pripravljenosti, pa na področju **svobode izražanja**, ki je vse bolj zaskrbljujoče, ni bilo doseženega napredka. Potrebna so nadaljnja trajna prizadevanja za izboljšanje položaja oseb, ki pripadajo najbolj diskriminiranim skupinam (Romi, lezbijke, geji, biseksualne, transspolne in interseksualne osebe, invalidi, osebe s HIV/aidsom in druge socialno ranljive skupine). Treba je sprejeti zakon o enakosti spolov.

Srbija je na splošno ostala konstruktivno zavezana bilateralnim odnosom z drugimi državami širitve in sosednjimi državami članicami EU ter aktivna udeleženka v **regionalnem sodelovanju**.

Kar zadeva **normalizacijo odnosov s Kosovom**, je Srbija še naprej sodelovala v dialogu. Vendar pa si mora Srbija še naprej močno prizadevati za izvajanje obstoječih sporazumov in prispevati k vzpostavitvi razmer, ki bodo omogočile popolno normalizacijo odnosov s Kosovom, kar je treba določiti v pravno zavezujočem sporazumu.

Kar zadeva **gospodarska merila**, je Srbija dosegla dober napredek in je zmerno pripravljena na razvoj delujočega tržnega gospodarstva. Obravnavane so bile nekatere pomanjkljivosti v zvezi s politiko, zlasti v zvezi s proračunskim primanjkljajem. Temelji za rast so dobri, makroekonomska stabilnost pa je bila ohranjena. Inflacija je bila obvladana, monetarna politika pa je podpirala rast. Razmere na trgu dela so se še izboljšale. Vendar pa je javni dolg, ki je sicer zmanjšan, še vedno visok, zato je treba proračunski okvir in njegovo upravljanje okrepiti. Pomembne strukturne reforme javne uprave, davčnega organa in podjetij v državni lasti ostajajo nedokončane. Neformalna zaposlenost, brezposelnost in gospodarska nedejavnost so še vedno zelo visoke, zlasti med ženskami in mladimi. Zasebni sektor ni dovolj razvit, poleg tega pa ga ovirajo pomanjkljivosti na področju pravne države in izvrševanja poštene konkurence.

Srbija je zmerno pripravljena na soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji. Glede povečanja konkurenčnosti je bil dosežen določen napredek. Vendar pa je raven naložbenih dejavnosti še vedno nižja od potreb gospodarstva. Kljub nekaterim izboljšavam se družbe soočajo s številnimi težavami, med drugim z zahtevnim poslovnim okoljem, visoko ravno davku podobnih dajatev ter težavnim in dragim dostopom do financiranja.

Kar zadeva **spособnost za prevzem obveznosti članstva**, je Srbija nadaljevala z usklajevanjem svoje zakonodaje s pravnim redom EU na vseh področjih. Ustrezni finančni in človeški viri ter zanesljivi strateški okviri bodo ključni za ohranjanje hitrosti izvajanja reform. Srbija je dobro pripravljena na področjih, kot so pravo gospodarskih družb, intelektualna lastnina, znanost in raziskave, izobraževanje in kultura ter carina. Srbija je izboljšala povezovanje svojega načrtovanja naložb z izvrševanjem proračuna, vendar še ni oblikovala enotnega mehanizma za prednostno razvrščanje vseh naložb ne glede na vir financiranja v skladu z vladnim programom reform upravljanja javnih financ. Na področjih javnih naročil, statistike, monetarne politike in finančnega nadzora je Srbija zmerno pripravljena. Srbija bo morala v obdobju do pristopa svojo zunanjo in varnostno politiko postopoma uskladiti s skupno zunanjo in varnostno politiko Evropske unije. Srbija mora kot prednostno nalogo obravnavati vprašanja glede neskladnosti s SPS, zlasti kar zadeva omejitve za pretok kapitala, uredbo o državni pomoči, fiskalno diskriminacijo glede uvoženih žganih pijač in omejitve izvoza odpadkov.

Srbija je še naprej obvladovala učinke **migracijske in begunske krize**. Srbija je v procesu pogajanj z EU glede sporazuma o statusu v zvezi z ukrepi, ki naj bi jih v Srbiji izvajala Evropska agencija za mejno in obalno stražo. Srbija je sprejela nov zakon o azilu in začasni

zaščiti, zakon o tujcih in zakon o nadzoru meja. Treba je sprejeti strategijo in akcijski načrt za obdobje 2017–2020 za boj proti nedovoljenim migracijam. V tem okviru mora Srbija vzpostaviti zanesljiv mehanizem za vračanje migrantov brez urejenega statusa, ki je skladen s pravnim redom EU, ter svojo vizumsko politiko postopoma uskladiti z vizumsko politiko EU. Zagotoviti je treba okrepljeno usklajevanje med različnimi državnimi organi, ki so udeleženi pri upravljanju migracij. Srbija je nadaljevala s sodelovanjem s sosednjimi državami in državami članicami, zlasti na tehnični ravni, ter si močno prizadevala zagotoviti zatočišče in humanitarno pomoč, zlasti ob podpori EU. Srbija mora povečati svoje zmogljivosti za obravnavanje posebnih potreb glede sprejema mladoletnikov brez spremstva.

Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija

Kar zadeva **politična merila**, je država končno premagala najhujšo politično krizo od leta 2001. Težaven postopek oblikovanja vlade je dosegel kritično točko 27. aprila 2017 med napadi v parlamentu, ki jih je mednarodna skupnost najostreje obsodila. Od maja 2017 je nova, reformam naklonjena vlada, sprejela ukrepe za odpravo ujetja države s postopnim ponovnim uvajanjem sistema nadzora in ravnotežja, krepitvijo demokracije in pravne države. Temeljne spremembe v državi potekajo v bolj vključujočem in odprtem političnem ozračju. Občinske volitve oktobra 2017 so potrdile podporo državljanov v EU usmerjenim politikam vladne koalicije. Parlament je še naprej deloval tako, da so ključnim odborom predsedovale opozicijske stranke. Parlament mora izboljšati svoje nadzorne in zakonodajne funkcije, vključno z omejitvijo obsežne uporabe skrajšanih postopkov.

Kljub občutljivim medetničnim odnosom so bile razmere na splošno mirne. Pregled izvajanja Ohridskega okvirnega sporazuma, s katerim se je končal konflikt iz leta 2001 in ki zagotavlja okvir za medetnične odnose, je treba še vedno uresničiti na pregleden in vključujoč način. Vlada se je zavezala k povečanju zaupanja med skupnostmi.

Civilna družba je še naprej igrala konstruktivno vlogo pri podpiranju demokratičnih postopkov in zagotavljanju temeljitejšega sistema nadzora in ravnotežja. Od druge polovice leta 2017 se je ozračje, v katerem delujejo organizacije civilne družbe, izboljšalo, vlada pa je pokazala pripravljenost za dialog in vključevanje.

Država je z reformo **javne uprave** zmerno pripravljena. Precejšen napredek je bil dosežen s sprejetjem strategije za reformo javne uprave in programa reforme upravljanja javnih financ. Konkretna prizadevanja so bila usmerjena v povečanje preglednosti in odgovornosti ter vključevanje zunanjih deležnikov v oblikovanje politik. Zmogljivost Ministrstva za informacijsko družbo in upravo, da vodi in usklajuje reformo javne uprave, je treba izboljšati. Trdna politična zaveza za zagotavljanje strokovnosti javne uprave, zlasti glede imenovanja višjih vodstvenih delavcev, ter spoštovanje načel preglednosti, dosežkov in pravične zastopanosti v skladu z duhom in črko zakona, ostaja bistvenega pomena.

Pravosodni sistem države je dosegel določeno stopnjo pripravljenosti in dosežen je bil precejšen napredek, zlasti v zadnjem delu obdobja poročanja. Nazadovanje iz prejšnjih let se je začelo umirjati na podlagi odločnih ukrepov, sprejetih v zadnjih mesecih, zlasti za začetek ponovne vzpostavitve neodvisnosti sodstva. Država je sprejela verodostojno novo strategijo za reformo pravosodja, ki postavlja temelje za nadaljnje reforme na tem področju, ključni zakonodajni akti pa so bili spremenjeni v skladu s priporočili Beneške komisije in „nujnih prednostnih reform“. Sodišča manj ovirajo delo urada posebnega tožilstva, kar mu omogoča učinkovitejše delo. Potrebna so trajna prizadevanja za obravnavanje še neuresničenih priporočil in za zagotovitev, da sodišča lahko delujejo brez neprimerne vpliva.

Na področju **boja proti korupciji** je država dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Zakonodajni in institucionalni okvir sta vzpostavljena, doseženi pa so tudi rezultati pri preprečevanju in pregonu, čeprav ostajajo pravnomočne sodbe o primerih korupcije na visoki ravni omejene. Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava. Zmožnost institucij za učinkovit boj proti korupciji je pokazala strukturne in operativne pomanjkljivosti. Še vedno obstaja tveganje političnega vmešavanja.

Na področju **boja proti organiziranemu kriminalu** je država dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Zakonodajni okvir je večinoma skladen z evropskimi standardi, prizadevanja za izvajanje strategij pa se morajo nadaljevati. Država je sprejela ukrepe za reformo sistema za prestrezanje komunikacij in obravnavanje z njimi povezanih „nujnih prednostnih reform“. Več je treba storiti za učinkovit boj proti nekaterim oblikam kriminala, kot sta pranje denarja in finančni kriminal. Usklajevanje med vsemi ustreznimi deležniki je bistvenega pomena. Dosežene rezultate pri preiskavah, pregonu in obsodbah na področju boja proti organiziranemu kriminalu je treba izboljšati. Število obsodb je še vedno majhno.

Pravni in institucionalni okvir za varstvo **temeljnih pravic** je v veliki meri vzpostavljen, reforme pa so povečale skladnost z evropskimi standardi človekovih pravic. Popolno izvajanje zahteva trajna prizadevanja. Pozitivno je, da je država ratificirala Konvencijo o preprečevanju in boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (poznano tudi kot Istanbulska konvencija), začela potrebne pravne reforme za vzpostavitev zunanjega nadzornega mehanizma nad organi kazenskega pregona in da so bile spremembe okvira za nediskriminacijo pripravljene na vključujoč način. Treba je obravnavati razmere v zaporih in psihiatričnih ustanovah, ukrepati v primerih kaznivih dejanj iz sovraštva in sovražnega govora ter okrepiti organe, ki so udeleženi v varovanju in spodbujanju človekovih pravic. Potrebna so nadaljnja prizadevanja za vključevanje **Romov**. Kar zadeva **svobodo izražanja**, je država dosegla določeno stopnjo pripravljenosti in dosegla viden napredek, zlasti z izboljšanjem razmer za medije in zmanjšanjem pritiska na novinarje. Država mora obravnavati preostale izzive, vključno z reformo javne radiotelevizije.

Z vidika **regionalnega sodelovanja** država na splošno vzdržuje dobre odnose z drugimi državami širitve in aktivno sodeluje v regionalnih pobudah. Sprejeti so bili odločni ukrepi za izboljšanje dobrih sosedskih odnosov, tudi z začetkom veljavnosti bilateralnega sporazuma z Bolgarijo. „Vprašanje imena“ je treba rešiti čim prej. Pogovori o „vprašanju imena“ so se pod okriljem Združenih narodov okrepili. Konstruktivne razprave na ravni predsednikov vlade in zunanjih ministrov so pozitivno ocenile napredek pri izvajanju ukrepov za krepitev zaupanja. Skupna naznanitev predsednikov vlad Grčije in nekdanje jugoslovanske republike Makedonije januarja 2018 v zvezi s preimenovanjem letališča v Skopju in hitre ceste ter nadaljevanje izvajanja nekaterih odloženih pobud EU so bili neposredni znaki krepitve vzajemnega zaupanja.

Z vidika **gospodarskih meril** je nekdanja jugoslovanska republika Makedonija dosegla določen napredek in je dobro pripravljena na razvoj delujočega tržnega gospodarstva. Kljub političnemu zastoju v prvi polovici leta je prišlo do pomembnih izboljšav, zlasti na področju upravljanja javnih financ in preglednosti. Ključne pomanjkljivosti na področju gospodarstva ostajajo. Med njimi so pomanjkljivosti v poslovnem okolju, kot so pomanjkljivo izvrševanje pogodb in obsežna neformalna ekonomija. Strukturne težave na trgu dela se kažejo v nizki stopnji delovne aktivnosti in visoki stopnji brezposelnosti. Makroekonomsko okolje se je v prvi polovici leta 2017 poslabšalo, saj so dolgotrajne politične krize negativno vplivale na naložbe. Fiskalna politika je usmerjena v kratkoročne ukrepe in nima trajnega konsolidacijskega načrta.

Na področju gospodarstva je bil dosežen določen napredek, zato je gospodarstvo zmerno pripravljeno na soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v EU. Nadaljnji napredek je bil dosežen pri raznovrstnosti izvoza in proizvodnji z višjo dodano vrednostjo v predelovalni industriji. Trgovinski in naložbeni odnosi z EU so se še naprej krepili. Gospodarstvo še vedno trpi zaradi neustreznosti učnih programov, nizke stopnje inovativnosti in pomembnih naložbenih vrzeli, med drugim zlasti v javno infrastrukturo.

Z vidika sposobnosti **prevzema obveznosti članstva** je država zmerno pripravljena na večini področij, vključno s področji konkurence, prometa in energije. Država kaže dobro pripravljenost na področjih, kot so pravo gospodarskih družb, carinska unija, vseevropska omrežja ter znanost in raziskave. Nadaljnja prizadevanja so potrebna na vseh področjih, zlasti tistih, kjer je država še v zgodnji fazi priprav, kot je npr. svoboda gibanja delavcev. Več pozornosti je treba nameniti tudi upravnim zmogljivostim in učinkovitemu izvajanju. Država je še naprej izboljševala svoje usklajevanje z izjavami EU ter s sklepi Sveta o skupni zunanji in varnostni politiki.

Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija je še naprej obvladovala učinke **migracijske in begunske krize**. Država je v procesu pogajanj z Evropsko unijo glede sporazuma o statusu v zvezi z ukrepi, ki naj bi jih v državi izvajala Evropska agencija za mejno in obalno stražo. Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija si je prizadevala izboljšati svoj pravni okvir. Trenutno poteka delo v zvezi s spremembo zakona o tujcih. Država je še naprej izvajala svojo resolucijo o politiki glede migracij. Država je nadaljevala svoja prizadevanja za izboljšanje svojega azilnega sistema in upravljanja migracij. Še vedno je treba zagotoviti sistematične registracije migrantov in profiliranje, pri katerem se upošteva potreba po zaščiti, da se zagotovi izpolnjevanje potreb teh posameznikov. V tem okviru mora nekdanja jugoslovanska republika Makedonija vzpostaviti mehanizem vračanja migrantov brez urejenega statusa, ki je v skladu s pravnim redom EU, svojo vizumsko politiko pa mora postopoma uskladiti s politiko EU. Država je nadaljevala s sodelovanjem s sosednjimi državami in državami članicami, še zlasti na tehnični ravni, in si je močno prizadevala zagotoviti zatočišča in humanitarno pomoč, zlasti ob podpori EU.

Albanija

Kar zadeva **politična merila**, se je nadaljevala močna polarizacija politične elite. Na parlamentarne dejavnosti je vplival dolgotrajen bojkot opozicije v začetku leta 2017, kar je povzročilo tudi zamude pri imenovanju institucij za sodno preverjanje. Maja je sporazum med glavno vladajočo stranko in opozicijo omogočil nadaljevanje parlamentarne dejavnosti, na podlagi česar je prišlo do določenih sprememb volilnega zakonodajnega okvira. To je vodilo k nemoteni organizaciji splošnih volitev v juniju, čeprav več priporočil Urada za demokratične institucije in človekove pravice pri Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi še ni bilo izpolnjenih. Določen napredek je bil dosežen v zvezi z izboljšanjem delovanja nacionalnega sveta za civilno družbo. Potrebna so dodatna prizadevanja za boljše vključevanje organizacij civilne družbe v vključujoč politični dialog.

Albanija je z reformo **javne uprave** zmerno pripravljena. Prizadevanja so se nadaljevala in prinesla določen napredek glede učinkovitosti in preglednosti izvajanja javnih storitev ter usposabljanja javnih uslužbencev, preglednejše postopke zaposlovanja in splošno krepitev na dosežkih temelječih postopkov državne uprave. Te dosežke bi bilo treba še dodatno utrditi, da se zagotovi učinkovitejša, depolitizirana in profesionalna javna uprava.

Pravosodni sistem Albanije je dosegel določeno stopnjo pripravljenosti. Izvajanje celovite in temeljite reforme pravosodja se je nadaljevalo, rezultat česar je bil splošen dober napredek.

Začelo se je ponovno ocenjevanje vseh sodnikov in tožilcev (postopek preverjanja), ki je že dalo prve oprijemljive rezultate. Ta proces ima podporo vseh političnih strank, izvaja ga neodvisni organ, je pod mednarodnim nadzorom, njegovo skladnost z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah pa je potrdila Beneška komisija. Pod okriljem Evropske komisije je bila mednarodna nadzorna misija napotena, da nadzira proces ves čas njegovega izvajanja. Pomožne institucije, ki podpirajo proces, so končale svoja prva poročila o presoji strokovne usposobljenosti, varnostnem preverjanju in prijavi premoženja.

Albanija vzdržuje določeno stopnjo pripravljenosti v zvezi z **bojem proti korupciji**. Dosežen je bil precejšen napredek, zlasti s sprejetjem sprememb zakona o kazenskem postopku. Vzpostavlja se veriga specializiranih protikorupcijskih organov, vključno s posebnim tožilstvom. Število pravnomočnih obsodb, ki se nanašajo na nižje ali srednje uradnike, se je v primerjavi s prejšnjim obdobjem poročanja povečalo. Do obsodb višjih uradnikov je prihajalo zlasti na področju sodstva (sodniki in tožilci), vendar pa ostaja število pravnomočnih obsodb višjih uradnikov na splošno zelo nizko. Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava.

Albanija je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju **boja proti organiziranemu kriminalu**. Na splošno je bil v obdobju poročanja dosežen določen napredek, zlasti v boju proti pridelavi konoplje. Albanija mora graditi na operativnih rezultatih na tem področju, okrepiti zaplembo premoženja kriminalnih združb in si prizadevati za uničenje vseh obstoječih nakopičenih zalog konoplje. Spremembe zakona proti mafiji in zakonika o kazenskem postopku so ustvarile pogoje za večjo učinkovitost kazenskih preiskav. Albanija je uspešno sodelovala v mednarodnem policijskem sodelovanju in krepila stike zlasti z državami članicami EU. Na nacionalni ravni je treba izboljšati učinkovito sodelovanje med policijo in tožilstvom. Kar zadeva rezultate, je bil napredek pri razbitju organiziranih kriminalnih združb majhen. Število pravnomočnih obsodb v primerih organiziranega kriminala je ostalo zelo nizko in se je le malo povečalo. Potrebna so večja prizadevanja za obravnavanje **pranja denarja**, premoženja, pridobljenega s kaznivimi dejanji, in premoženja nepojasnjene izvora.

Albanija je ratificirala večino mednarodnih konvencij o **človekovih pravicah** in je razvila svoj pravni sistem v skladu z evropskimi standardi. Vendar je treba okrepiti izvrševanje in spremljanje mehanizmov za varstvo človekovih pravic. Na področju **svobode izražanja** je Albanija dosegla določeno stopnjo pripravljenosti oziroma je zmerno pripravljena. Določen napredek je bil dosežen pri krepitvi neodvisnosti regulativnega organa in javne radiotelevizije, vendar pa je treba preglednost državnega oglaševanja v medijih še povečati. Treba je doseči napredek na področju lastninskih pravic, in sicer s posodobitvijo obstoječe zakonodaje in krepitvijo institucionalnega usklajevanja. Institucionalni mehanizmi za varstvo pravic otrok in za boj proti nasilju na podlagi spola so še vedno šibki. Sprejeti so bili pomembni ukrepi za izboljšanje pravnega okvira za spoštovanje manjšin in njihovo varstvo, vendar pa je treba ustrezno sekundarno zakonodajo še razviti. Življenjske pogoje skupnosti Romov in Egipčanov je treba izboljšati.

Albanija je bila še naprej dejavno udeležena v **regionalnem sodelovanju** in je ohranjala dobre sosedske odnose. Sprejeti so bili pomembni ukrepi za obravnavo bilateralnih vprašanj z Grčijo.

Kar zadeva **gospodarska merila**, je Albanija dosegla določen napredek in je zmerno pripravljena na razvoj delujočega tržnega gospodarstva. Delež javnega dolga v BDP in primanjkljaj tekočega računa sta se zmanjšala. Gospodarska rast se je še povečala, brezposelnost pa zmanjšala, vendar je še vedno visoka. Delež slabih posojil v bančnem sektorju se je zmanjšal, vendar pa bančno kreditiranje podjetij ostaja skromno. Reforme, ki so

za izboljšanje poslovnega okolja bistvenega pomena, so napredovale, vendar pa so potrebna dodatna prizadevanja, vključno z zmanjšanjem neformalne ekonomije. Celovita reforma sodstva je napredovala, vendar jo je treba v celoti izvesti. Novi zakon o stečaju je začel veljati in bi moral okrepiti ureditev za primere insolventnosti. Toda predpisi na področju podjetništva so ostali zapleteni, pomanjkljivosti v zvezi s pravno državo pa so še naprej ogrožale poslovanje in odvrčale naložbe.

Albanija je dosegla določen napredek in je zmerno pripravljena v smislu zmožnosti soočanja s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v EU. Napredek je bil dosežen predvsem na področju energetske in prometne infrastrukture ter digitalizacije, čeprav še vedno obstajajo pomanjkljivosti, ki ovirajo konkurenčnost Albanije in trgovino. Kakovost izobraževanja je treba dvigniti na vseh ravneh, nenazadnje tudi zato, da bi prebivalci pridobili spretnosti, ki ustrezajo potrebam trga dela. Zunanja trgovina še vedno ne dosega svojega potenciala in je sektorsko koncentrirana. Zmogljivost Albanije na področju raziskav, inovacij in razvoja je še vedno majhna.

Albanija je z nadaljnjim usklajevanjem svoje zakonodaje z zahtevami EU na več področjih okrepila svojo **spособnost za prevzem obveznosti članstva**. Država je zmerno pripravljena na številnih področjih, kot so finančni nadzor, izobraževanje in kultura, ali pa je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti, med drugim na področjih javnih naročil in statistike. Albanija bo morala nadaljevati svoja prizadevanja pri splošnih pripravah na sprejetje in izvajanje pravnega reda EU. Še naprej bi morala razvijati prometno in energetska omrežje, pri tem pa bi si morala prizadevati tudi za izboljšanje poveztivosti po vsej regiji. Upravne zmogljivosti in strokovne standarde organov, ki bi bili pristojni za izvajanje pravnega reda EU, je treba okrepiti in zaščititi neodvisnost regulativnih organov. Povečanje preglednosti in odgovornosti, zlasti zagotavljanje uspešnega, učinkovitega in preglednega delovanja sistema javnih naročil ter upravljanja javnih financ, ostaja ključnega pomena. Albanija se je še naprej v celoti usklajevala z vsemi stališči in izjavami EU v zvezi s skupno zunanjo in varnostno politiko.

Število neutemeljenih prošelj za azil, ki so jih albanski državljani vložili v državah članicah EU in pridruženih schengenskih državah, je bilo še vedno visoko. Albanija je pokazala zavezanost in sprejela več ukrepov, vključno z okrepljenim dvostranskim sodelovanjem z zadevnimi državami članicami EU. Ti ukrepi so prinesli pozitivne rezultate. Albanija bi morala za učinkovito obvladovanje tega pojava nadaljevati z izvajanjem odločnih ukrepov, med drugim v okviru mehanizma za spremljanje liberalizacije po odpravi vizumske obveznosti. Albanija mora vzpostaviti mehanizem za vračanje migrantov brez urejenega statusa, ki je skladen s pravnim redom EU, in svojo vizumsko politiko postopoma uskladiti z vizumsko politiko EU.

Bosna in Hercegovina

Kar zadeva **politična merila**, je treba volilni okvir še vedno čim prej spremeniti, da se zagotovi ustrezna organizacija volitev oktobra 2018 in nemotena uveljavitev njihovih rezultatov. V zvezi s tem morajo vsi politični voditelji prevzeti odgovornost in najti rešitev v zvezi z domom narodov Federacije. Sodba ustavnega sodišča iz leta 2010 o spoštovanju temeljne demokratične pravice meščanov Mostarja do udeležbe na lokalnih volitvah še ni bila uveljavljena. Na sprejetje zakonodaje na podlagi programa reform, tudi na sprejetje zakonodaje o trošarinah, so negativno vplivale napetosti med strankami vladajoče koalicije in oviranja opozicijskih strank v parlamentih na državni ravni in na ravni entitet, zaradi česar se je izvajanje reform upočasnilo. Program reform je bil učinkovito izveden, ko sta državna raven in raven entitet sodelovali na usklajen način. Ustava Bosne in Hercegovine še vedno

krši Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, kot je razvidno iz sodbe v zadevi *Sejdić-Finci* in povezanih zadev.

Na delovanje predsedstva Bosne in Hercegovine je vplivalo izražanje različnih stališč posameznih članov glede številnih vprašanj, ki so v njegovi pristojnosti v zvezi z zunanjo politiko. Svet ministrov je sprejel nadaljnje vsedržavne strategije na področjih, kot sta okolje in razvoj podeželja. Vendar pa je bilo, z izjemo nekaj reform in pomembnega sprejetja zakonodaje o trošarinah, izvajanje številnih reform odloženo zaradi pomanjkanja soglasja med člani vladajoče koalicije. Strategije na ravni države na področjih, kot so energetika, zaposlovanje ali upravljanje javnih financ, je treba še sprejeti. Mehanizem usklajevanja v zvezi z vprašanji EU je začel delovati junija 2017 s pripravo odgovorov države na mnenjski vprašalnik Komisije. Nacionalni program za približevanje zakonodaje države pravnemu redu EU je treba še sprejeti.

Bosna in Hercegovina je v zgodnji fazi reforme **javne uprave**, v preteklem letu pa ni bil dosežen napredek. Še vedno je treba sprejeti državno strategijo za reformo javne uprave, ki je v pripravi. Nadaljnja razdrobitev javne uprave v federacijski entiteti in na ravni kantonov je povečala nevarnost politizacije. Kar zadeva **pravosodni sistem**, je Bosna in Hercegovina dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Določen napredek je bil dosežen na področju pravosodja, vendar je napredovanje reform na splošno počasno. Vsaka sprememba zakonika o kazenskem postopku bi morala biti skladna z mednarodnimi standardi in ne bi smela ogroziti sposobnosti institucij za obravnavo hudih oblik organiziranega kriminala, korupcije ali drugih izzivov v zvezi s pravno državo. Država je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju **boja proti korupciji**. Vendar pa je korupcija široko razširjena in še vedno vzbuja zaskrbljenost. Kar zadeva **boj proti organiziranemu kriminalu**, je Bosna in Hercegovina dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Dosežen je bil določen napredek, zlasti s sprejetjem nove strategije za boj proti organiziranemu kriminalu in zatiranju ter z izvajanjem akcijskega načrta za boj proti pranju denarja in financiranju terorizma, zaradi česar Bosna in Hercegovina ne bo več predmet spremljanja Projektne skupine za finančno ukrepanje. Vendar pa so potrebna znatna prizadevanja v zvezi s finančnimi preiskavami in za izboljšanje zmogljivosti za boj proti terorizmu, pa tudi poglobitev sodelovanja s sosednjimi državami v zvezi s vprašanji upravljanja meja.

Določen napredek je bil dosežen na področju **človekovih pravic** in vprašanj manjšin. Strateške, pravne, institucionalne in politične okvire za spoštovanje človekovih pravic pa je treba na splošno še bistveno izboljšati. To vključuje **svobodo izražanja**, v zvezi s katero sta se politični pritisk in ustrahovanje novinarjev nadaljevala, vključno s fizičnimi in verbalnimi napadi. Pomanjkanje učinkovitega izvajanja zakonodaje o preprečevanju **nasilja na podlagi spola** in zaščiti pred njim, zlasti nasiljem v družini, je še vedno zaskrbljujoče. Za spodbujanje socialne vključenosti **Romov** je potreben bolj celovit in integriran pristop.

Usklajevanje Bosne in Hercegovine s skupno zunanjo in varnostno politiko EU je še treba izboljšati.

Kar zadeva **gospodarski razvoj in konkurenčnost**, je Bosna in Hercegovina dosegla določen napredek, vendar je še vedno v zgodnji fazi oblikovanja delujočega tržnega gospodarstva. Dosežene so bile določene izboljšave poslovnega okolja, finančni sektor pa je bil okrepljen. Ključna preostala vprašanja so šibka pravna država, še vedno slabo poslovno okolje, razdrobljena in neučinkovita javna uprava in velika neravnovesja na trgu dela, povezana s slabim izobraževalnim sistemom, šibka institucionalna zmogljivost in neugodno okolje za naložbe. Poleg tega je neformalna ekonomija še vedno močno prisotna.

Bosna in Hercegovina je dosegla določen napredek, vendar je še vedno v zgodnji fazi doseganja sposobnosti za soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji. Splošna

raven izobrazbe in porabe sredstev za raziskave in razvoj je še vedno nizka. Kakovost fizičnega kapitala pesti nezadostno vlaganje. Prometna in energetska infrastruktura nista dovolj razviti. Hitrost strukturnega prilagajanja je bila počasna, je pa prišlo do določene diverzifikacije regionalne trgovinske strukture države.

Zmogljivosti za upravljanje **migracij**, zlasti za ravnanje z ranljivimi skupinami, je treba še okrepiti. Bosna in Hercegovina mora vzpostaviti mehanizem za vračanje migrantov brez urejenega statusa.

Kosovo

Kar zadeva **politična merila**, so na Kosovu junija 2017 potekale predčasne volitve. Nova skupščina in vlada sta začeli z delom v septembru. Vendar pa je bila nova vladajoča koalicija do zdaj le delno uspešna pri spodbujanju reform, povezanih z EU, in doseganju soglasja glede ključnih strateških vprašanj za Kosovo. Politična razdrobljenost in polarizacija sta še naprej negativno vplivali na vlogo skupščine in na učinkovitost vlade. Moteče vedenje nekaterih poslancev, vključno z uporabo solzivca, je oviralo delo skupščine. Ratifikacija sporazuma o določitvi meje/razmejitvene črte s Črno goro marca 2018 je bila pomemben dosežek.

Parlamentarne in občinske volitve, ki so potekale v letu 2017, so bile na splošno konkurenčne in dobro vodene v večini krajev na Kosovu. Vendar pa so vzorci ustrahovanja v številnih skupnostih kosovskih Srbov, uperjeni zlasti zoper kandidate, ki ne pripadajo stranki Srbska Lista, vzbujali zaskrbljenost.

Razmere na severu Kosova predstavljajo poseben izziv. Preiskava o umoru politika, kosovskega Srba Oliverja Ivanovića, do katerega je prišlo januarja 2018, se nadaljuje.

Poskusi članov kosovske skupščine decembra 2017, da razveljavijo Zakon o specializiranih senatih in specializiranem tožilstvu, so sprožili resno zaskrbljenost. Bistvenega pomena bo, da Kosovo v celoti izpolni svoje mednarodne obveznosti v zvezi s specializiranimi senati in specializiranim tožilstvom ter izkaže popolno in nedvoumno zavezanost tem institucijam.

Država je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju **reform javne uprave**. Določen napredek je bil dosežen zlasti s pregledom agencij in (delno) neodvisnih organov. Nadaljnja politizacija javne uprave ostaja zaskrbljujoča in negativno vpliva na učinkovitost in strokovno neodvisnost javne uprave.

Pravosodni sistem Kosova je v zgodnji fazi. Določen napredek je bil dosežen pri izvajanju pravosodnega svežnja zakonov iz leta 2015. Vključitev kosovskih Srbov kot sodnikov in tožilcev ter njihovega podpornega osebja po celotnem ozemlju Kosova v pravosodni sistem Kosova v letu 2017 je bil velik dosežek. Sodstvo je še vedno izpostavljeno neupravičenim političnim vplivom, za izboljšanje zmogljivosti institucij pravne države pa so potrebna trajna prizadevanja. Izvajanje sodne oblasti je še vedno počasno in neučinkovito.

Na področju **boja proti korupciji** je Kosovo v zgodnji fazi oziroma je doseglo določeno stopnjo pripravljenosti. Kosovo je doseglo določen napredek glede rezultatov pri preiskovanju in pregonu korupcije na visoki ravni in organiziranega kriminala, vključno s pravnomočnimi obsodbami. Napredek je bil dosežen tudi pri predhodni zaplembi premoženja, čeprav je število pravnomočnih zaplemb ostalo majhno. Korupcija je zelo razširjena in še vedno vzbuja zaskrbljenost. Potrebna so usklajena prizadevanja za reševanje tega problema na celovit in strateški način.

Kosovo je na področju **boja proti organiziranemu kriminalu** v zgodnji fazi. Določen napredek je bil dosežen v zvezi z rezultati glede korupcije na visoki ravni in organiziranega

kriminala. Čeprav se izvede več predhodnih zaplemb premoženja, pa je še vedno zelo malo pravnomočnih obsodb, finančnih preiskav in pravnomočnih odvzemov premoženja. Organi kazenskega pregona imajo težave pri učinkovitem boju proti organiziranemu kriminalu na severu Kosova. Nekaj napredka je bilo doseženega v boju proti terorizmu, vključno z ukrepi za boj proti nasilnemu ekstremizmu in radikalizaciji ter preprečevanje državljanom, da se pridružijo spopadam v tujini. Kosovske oblasti morajo biti učinkovitejše pri svojih prizadevanjih v boju proti pranju denarja, zadevno zakonodajo pa bi bilo treba uskladiti s pravnim redom EU in mednarodnimi standardi.

Pravni okvir na splošno zagotavlja varstvo **človekovih in temeljnih pravic** v skladu z evropskimi standardi. Vendar pa so potrebna dodatna prizadevanja glede izvrševanja. Izvajanje strategij in zakonodaje glede človekovih pravic je pogosto oslajeno zaradi nezadostnih finančnih in drugih sredstev, zlasti na lokalni ravni, ker ni opredeljeno kot pomembna politična prednostna naloga in zaradi pomanjkanja usklajevanja. Več je treba storiti za učinkovito zagotavljanje pravic pripadnikov manjšin, vključno z Romi, Aškali in razseljenimi osebami, zagotavljanje enakosti spolov v praksi, vzpostavitev celovitega sistema za zaščito otrok in izboljšanje varstva kulturne dediščine. Kar zadeva **svobodo izražanja**, ki je zapisana v ustavi, je Kosovo doseglo določeno stopnjo pripravljenosti. Kosovo ima pluralistično in živahno medijsko okolje. Vendar pa so se grožnje in napadi proti novinarjem nadaljevali. Skupščina je izkazala omejeno zavezanost iskanju rešitev za trajnostno financiranje javne radiotelevizije, zaradi česar je slednja izpostavljena političnim pritiskom.

Kar zadeva **gospodarska merila**, je Kosovo doseglo dober napredek in je v zgodnji fazi priprav na razvoj delujočega tržnega gospodarstva. Poslovno okolje se je izboljšalo, vlada pa je upoštevala fiskalno pravilo za proračunski primanjkljaj; vendar pa ugodnosti veteranov ostajajo izziv za javne finance. Neformalna ekonomija je še vedno močno razširjena. Povečanje stopnje delovne aktivnosti ni bilo izravnano s povečanjem zaposlovanja, tako da se je stopnja brezposelnosti še povečala. Še zlasti je to prizadelo ženske, mlade in nekvalificirane delavce. Kljub močni rasti izvoza visok trgovinski primanjkljaj odraža šibko proizvodno bazo.

Kosovo je doseglo določen napredek in je v zgodnji fazi v smislu sposobnosti za soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v EU. Glede izboljšanja kakovosti izobraževanja in odpravljanja vrzeli v znanju in spretnostih na trgu dela ni bilo napredka. Kosovo je doseglo določen napredek pri izboljšanju prometne infrastrukture, vendar pa velike infrastrukturne vrzeli v železniškem in energetske sektorju ostajajo. Strukturne spremembe v gospodarstvu so počasne, saj ostajajo odvisne od sektorja trgovine na drobno. Povezovanje z EU je ovirano zaradi počasnega izvajanja SPS.

Kosovo je nadaljevalo prizadevanja za ohranjanje dobrih in konstruktivnih **dvostranskih odnosov** z drugimi državami širitve. Kosovo je zastopano v večini regionalnih organizacij, ki spadajo v okvir ureditev o regionalnem zastopanju in sodelovanju, o katerih sta se Beograd in Priština dogovorila leta 2012.

Kar zadeva **normalizacijo odnosov s Srbijo**, je Kosovo še naprej sodelovalo v dialogu. Vendar pa si mora Kosovo v prihodnje močno prizadevati za izvedbo obstoječih sporazumov ter prispevati k vzpostavitvi razmer, ki bodo omogočile popolno normalizacijo odnosov s Srbijo, kar je treba določiti v pravno zavezujočem sporazumu.

Kar zadeva usklajevanje z **evropskimi standardi**, je Kosovo v zgodnji fazi. Usklajevanje zakonodaje se je nadaljevalo na nekaterih področjih, vendar je izvajanje šibko. Določen napredek je bil dosežen na področju prostega pretoka blaga in storitev, javnih naročil in konkurence ter izboljšanja poslovnega okolja. Na področju obdavčenja in carin je bil prav tako dosežen določen napredek pri pobiranju prihodkov in poenostavitvi upravnih postopkov,

vendar pa bi Kosovo moralo okrepiti boj proti neformalni ekonomiji in davčnim utajam. Energetski sektor se še vedno sooča z resnimi izzivi. Pri obravnavi okoljskih vprašanj ni bilo napredka. Na splošno mora Kosovo izboljšati svojo upravno zmogljivost in usklajevanje v vseh sektorjih, da se zagotovi učinkovito izvajanje pravnega reda EU.

Organi so dosegli napredek pri upravljanju zakonitih in nedovoljenih **migracij**. Ta prizadevanja bi bilo treba nadaljevati in nadgraditi. Kosovo mora vzpostaviti mehanizem za vračanje migrantov brez urejenega statusa.

Priloga 2 – Ključni statistični podatki

STATISTIČNI PODATKI (z dne
15. februarja 2018)

Demografski podatki	Opo mba	Črna gora		Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija		Albanija		Srbija		Turčija		Bosna in Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
		2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Skupno prebivalstvo (v tisočih oseb)		622,1	622,2	2 069,2	2 071,3	2 892,3e	2 886,0	7 114,4	7 076,4	77 696	78 741	3 825,3	3 516,0 p	1 804,9	1 771,6	508 504 p	510 279 bp
Delež oseb, starih med 15 in 64 let, v celotnem prebivalstvu (v %)		67,8	67,6	70,5	70,3	69,1e	69,5	67,1	66,6	67,8	67,8	:	:	:	65,6p	65,5ep	65,3bep
Bruto stopnja naravnega prirasta (na 1 000 prebivalcev)		1,7	1,8	1,3	1,2	3,6e	:	−5,4	−5,1	11,8	11,2	:	−1,8p	9,2p	:	−0 2ep	0,0bep
Pričakovana življenjska doba ob rojstvu, moški (v letih)		74,4	:	73,5	:	76,2e	:	72,8	:	75,4	:	:	:	:	:	77,9ep	:
Pričakovana življenjska doba ob rojstvu, ženske (v letih)		78,6	:	77,4	:	79,7e	:	77,9	:	81,0	:	:	:	:	:	83,3ep	:

Trg dela	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Stopnja delovne aktivnosti za osebe, stare med 20 in 64 let: delež delovno aktivnega prebivalstva, starega med 20 in 64 let (v %)	1)	68,5	69,1	70,2	69,6	71,3e	73,3e	68,1	70,0	59,9	60,9	59,2	58,8	42,8	44,0	77,1	77,5
Stopnja delovne aktivnosti za moške, stare med 20 in 64 let: delež delovno aktivnega moškega prebivalstva, starega med 20 in 64 let (v %)	1)	74,9	76,7	83,8	83,8	81,8e	82,5e	76,7	78,0	82,7	83,3	71,9	72,0	65,1	66,8	83,4	83,7
Stopnja delovne aktivnosti za ženske, stare med 20 in 64 let: delež delovno aktivnega ženskega prebivalstva, starega med 20 in 64 let (v %)	1)	62,1	61,6	56,2	54,9	61,1e	64,2e	59,5	62,0	37,3	38,5	46,3	45,3	20,4	20,9	70,8	71,4

Stopnja zaposlenosti oseb, starih med 20 in 64 let (v % prebivalstva)																	
Skupaj		56,7	57,1	51,9	53,3	59,3e	62,1e	56,0	59,1	53,9	54,3	43,2	44,2	29,1	32,3	70,0	71,0
Moški		61,9	51,3	61,5	63,7	68,1e	69,4e	63,7	66,3	75,3	75,5	53,9	56,4	44,9	49,9	75,8	76,8
Ženske		51,5	63,0	42,1	42,5	50,7e	55,0e	48,3	51,9	32,6	33,2	32,4	32,0	13,2	14,6	64,2	65,3
Osebe, stare med 15 in 24 let, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposablajo (v % prebivalstva v starostni skupini)		19,1	18,4	:	:	29,6	26,9e	19,9	17,7	24,0	24,0	27,7	26,4	31,4	30,1	12,0	11,6
Osebe, stare med 15 in 29 let, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposablajo (v % prebivalstva v starostni skupini)		23,4	22,3	:	:	32,8	30,0e	24,5	22,3	28,0	27,8	32,8	31,4	39,2	37,3	14,8	14,2
Zaposlenost po glavnih sektorjih																	
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo (v %)		7,7	7,7	17,9	16,6	41,3e	40,2e	19,4	18,6	20,6	19,5	17,9	18,0	2,3	4,2	4,5	4,3
Industrija (v %)		10,8	9,8	23,4	23,1	11,6e	12,8e	19,9	20,2	20,0	19,5	22,0	22,7	18,7	18,0	17,3	17,3
Gradbeništvo (v %)		6,6	7,7	7,1	7,2	6,9e	6,5e	4,5	4,3	7,2	7,3	7,5	8,6	9,5	11,5	6,8	6,7
Storitve (v %)		74,8	74,8	51,6	53,1	40,2	40,5	56,1	57,0	52,2	53,7	52,6	50,8	69,5	66,3	71,4	71,6
Osebe, zaposlene v javnem sektorju, kot delež vseh zaposlenih oseb, starih med 20 in 64 let (v %)	2)	32,4	31,2	:	:	16,7e	15,6e	29,7	28,3	13,5	13,8	31,2	29,0	32,6	30,8	:	:
Osebe, zaposlene v zasebnem sektorju, kot delež vseh zaposlenih oseb, starih med 20 in 64 let (v %)	2)	46,6	47,0	:	:	83,3e	84,4e	70,3	71,7	86,5	86,2	63,2	65,9	67,4	69,2	:	:
Stopnja brezposelnosti (v % delovne sile)																	
Skupaj	1)	17,5	17,8	26,1	23,7	17,1e	15,2e	17,8	15,4	10,3	10,9	27,9	25,5	32,9	27,5	9,4	8,6
Moški	1)	17,7	18,3	26,7	24,4	17,1e	15,9e	16,9	14,8	9,3	9,6	25,9	22,6	31,8	26,2	9,3	8,4
Ženske	1)	17,3	17,1	25,1	22,7	17,1e	14,4e	18,8	16,2	12,6	13,6	30,9	30,2	36,6	31,7	9,5	8,8
Mladi, stari med 15 in 24 let	1)	37,6	35,9	47,3	48,2	39,8e	36,5e	43,2	34,9	18,4	19,5	62,3	54,3	57,7	52,4	20,3	18,7
Dolgotrajna (> 12 mesecev)	1)	13,6	13,4	21,3	19,2	11,3e	10,1e	11,4	10,0	2,2	2,2	22,8	21,7	23,8	18,0	4,5	4,0
Povprečne nominalne mesečne plače (v EUR)	3)	480	499	356	363	386	397	506	516	604	:	424	429	:	:	:	:

Izobraževanje	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje: delež prebivalstva, starega med 18 in 24 let, ki ima največ nižjo sekundarno izobrazbo in ni vključeno v nadaljnje izobraževanje ali usposabljanje (v %)		5,7	5,5	11,3p	9,9	21,3e	19,6e	7,4	7,0	36,7	34,3	5,2	4,9	14,5	12,7	11,0	10,7
Javni izdatki za izobraževanje glede na BDP (v %)		:	:	:	:	3,1p	3,1p	4,0	3,9	4,3	4,6	:	:	4,5	4,7p	:	:
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z največ nižjo sekundarno izobrazbo, skupaj		6,6	6,8	:	:	:	:	8,6	7,8	46,5	43,9	6,2u	5,8u	:	14,6	17,2	16,8
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z največ nižjo sekundarno izobrazbo, moški		6,9	5,8	:	:	:	:	9,3	8,6	46,2	44,2	5,6u	5,5u	:	12,5	19,4	19,1
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z največ nižjo sekundarno izobrazbo, ženske		6,3	7,9	:	:	:	:	7,9	7,0	46,8	43,7	6,9u	6,3u	:	17,0	14,9	14,4
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo, skupaj		80,6	82,2	:	:	:	:	83,2	84,9	34,9	35,7	86,3	86,6	:	70,5	65,2	65,3
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo, moški		85,3	86,9	:	:	:	:	84,5	86,3	37,8	38,3	88,6	89,0	:	74,5	65,9	66,1
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo, ženske		75,7	77,2	:	:	:	:	81,7	83,3	32,2	33,3	83,5	83,7	:	66,0	64,5	64,5
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, skupaj		31,0	33,9	28,6	29,1	22,1e	20,9e	28,9	29,9	23,5	26,5	17,2	23,1	17,2	19,1	38,6	39,0

Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, moški		29,9	31,8	23,1	24,5	19,6e	18,0e	24,2	24,7	25,0	28,3	13,4u	16,6u	19,5	18,9	33,9	34,3
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, ženske		32,2	35,9	34,5	33,8	24,7e	23,9e	33,7	35,3	22,1	24,6	21,3	29,4	14,7	19,4	43,3	43,8

Nacionalni računi	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Bruto domači proizvod																	
V tekočih cenah (v milijardah EUR)		3,7	4,0	9,1	9,7p	10,2p	10,7p	33,5	34,6	773,0	780,2	14,6	15,3	5,8	6,0p	14 797,4	14 907,9
Na prebivalca (v EUR)		5 827	6 355	4 382	4 691	3 547	3 728	4 720	4 904	9 949	9 909	4 312	4 494	3 278	3 304	29 033	29 148
V standardih kupne moči (SKM) na prebivalca		12 200	13 000	10 500	10 900	8 500	8 500	10 500	10 700	18 900	18 800	9 100	9 300	:	:	29 000	29 100
V standardih kupne moči (SKM) na prebivalca glede na povprečje EU (EU-28 = 100)		42	45	36	37	29	29	36	37	65	64	31	32	:	:	-	-
Dejanska letna stopnja spremembe (obseg) v primerjavi s prejšnjim letom (v %)		3,4	2,9	3,9	2,9p	2,2p	3,4p	0,8	2,8	6,1	3,2	3,1	3,3	4,1	3,4p	2,3	2,0
Bruto dodana vrednost po glavnih sektorjih																	
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo (v %)		9,7	9,0	11,1	10,5p	22,9p	22,9p	8,2	7,9	7,8	7,0	7,3	:	12,6	13,4p	1,5	1,5
Industrija (v %)		12,8	12,3	19,3	19,9p	13,9p	13,2p	25,9	25,9	22,4	22,3	21,9	:	20,8	21,1p	19,4	19,4
Gradbeništvo (v %)		4,5	6,8	8,1	8,6p	10,2p	10,5p	5,5	5,4	9,3	9,7	4,6	:	8,4	8,2p	5,3	5,3
Storitve (v %)		73,0	71,9	61,5	61,0p	53,0p	53,4p	60,4	60,8	60,5	61,0	66,2	:	58,2	57,3p	73,8	73,8

Plačilna bilanca	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe (v milijonih EUR)		619,3	371,6	202,8	316,9	818,4	936,5	1 803,8	1 899,2	:	:	248,9	240,5	271,8	177,2	–129 867	–116 465
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe (v % BDP)		16,9	9,4	2,2	3,3p	8,0p	8,7p	5,4	5,5	:	:	1,7	1,6	4,7	3,0p	–0,9	–0,8

Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe v povezavi z EU-28 (v milijonih EUR)		403,0	−32,5	−20,7	199,1	:	:	1 480,4	1 304,4	:	:	160,5	190,9	11,2	15,6	-	-
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe v povezavi z EU-28 (v % BDP)		11,0	−0,8	−0,2	2,0p	:	:	4,4	3,8	:	:	1,1	1,2	0,2	0,3p	-	-
Nakazila kot % BDP		1,2	1,0	2,3	2,0p	5,9p	5,7p	8,5	7,8	:	:	8,3	8,2	11,5	11,5p	0,1	0,1

Zunanja trgovina z blagom	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Mednarodna trgovina z blagom																	
Delež izvoza v države EU-28 kot vrednost skupnega izvoza (v %)		35,6	37,4	77,0	79,9	75,4	77,9	67,0	67,6	44,5	47,9	71,6	71,3	32,6	22,6	-	-
Delež uvoza iz držav EU-28 kot vrednost skupnega uvoza (v %)		41,3	48,2	62,0	62,0	61,8	63,1	57,3	58,7	38,0	39,0	60,8	61,9	42,2	43,1	-	-
Trgovinska bilanca (v milijonih EUR)		−1 524	−1 736	−1 714	−1 777	−2 154	−2 399	−2 978	−2 483	−56 981	−50 676	−3 510	−3 448	−2 309	−2 480	59 553	32 002
Mednarodna trgovina z blagom in storitvami glede na BDP																	
Uvoz (v % BDP)		60,6	62,9	65,0	64,7p	44,7p	:	56,4	57,5	26,0	24,9	53,2	52,3	49,5	51,3p	40,3	40,5
Izvoz (v % BDP)		42,1	40,5	48,7	50,0p	27,4p	:	46,7	50,0	23,3	22,0	34,6	35,4	19,3	22,5p	43,8	44,0

Javne finance	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Statistika javnih financ glede na BDP																	
** Presežek (+) / primanjkljaj (−) sektorja država (v %)		−7,4	−2,8	−3,5	−2,7	−4,1	−1,8	−3,7	−1,3	1,3	:	0,7	1,2	:	:	−2,4	−1,7
** Dolg sektorja država (v %)		66,2	64,4	38,1	39,6	69,1	68,7	76,0	73,0	27,5	:	41,9	40,5	12,8	:	84,5	83,2

Finančni kazalniki	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Letna sprememba cen življenjskih potrebščin (v %)	4)	1,4	0,1	−0,3	−0,2	2,0	2,5	1,5	1,3	7,7	7,7	−1,0	−1,1	−0,5	0,3	0,0	0,3

Skupni zunanji dolg glede na BDP (v %)		:	:	69,3	74,2p	74,7p	73,5p	78,3	76,5	47,1	:	72,2	71,0	33,3	33,7p	:	:
Obrestna mera za posojila (eno leto) na leto (v %)	5)	:	:	:	:	74,7	73,5	:	:	53,0	:	:	:	:	:	:	:
Obrestna mera za vloge (eno leto) na leto (v %)	6)	8,53	7,45	3,75	4,25	7,77	5,89	6,50	5,50	10,79	:	5,74	4,97	8,32	7,47	:	:
Vrednost rezervnih sredstev (vključno z zlatom) (v milijonih EUR)	7)	1,23	0,93	0,25	0,25	1,35	0,80	2,50	2,50	7,27	:	0,09	0,09	0,90	1,01	:	:
Mednarodne rezerve – ekvivalent v mesecih uvoza		673,7	803,0	2 261,8	2 613,4	2 880,0	2 945,0	10 378,0	10204,6	99 619,6	:	4 414,6	4 887,4	706,4	605,1	:	:

Podjetja	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Indeks industrijske proizvodnje (2010 = 100)	8)	88,3	84,4	118,0	122,0	161,7	130,5	107,1	112,1	124,1	126,3	107,4	112,0	:	:	103,9	105,6

Infrastruktura	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Gostota železniškega omrežja (delujoče linije na tisoč km ²)		18,1	18,1	28,1	27,4	13,8	12,2	48,6	48,6	13,2	:	20,1	21,9	30,9	30,9	:	:
Dolžina avtocest (v kilometrih)		0	0	259	259	:	:	693	741	2 282	2 542	128	:	80	98	:	:

Energija	Opo mba	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Neto uvoz energije glede na BDP		4,2	3,4	6,4	5,1p	0,8p	1,3p	4,8	3,6	1,2	1,0	5,3	4,3	5,4	4,1p	1,6	1,3

: = ni na voljo

b = prekinitev serije podatkov

e = ocenjena vrednost

p = začasno

u = nizka zanesljivost

- = ni relevantno

* = To poimenovanje ne posega v stališča glede statusa ter je v skladu z RVSZN 1244 in mnenjem Meddržavnega sodišča o razglasitvi neodvisnosti Kosova.

** = Podatki o javnofinančnem primanjkljaju in javnem dolgu držav širitve so objavljeni takšni, kot so, ter brez kakršnih koli zagotovil glede njihove kakovosti in skladnosti s pravili ESR.

Opombe:

- 1) Turčija: stopnje brezposelnosti temeljijo na merilu štirih tednov in uporabi izključno metod aktivnega iskanja zaposlitve.
- 2) Bosna in Hercegovina: vsota deležev ni enaka 100 %, ker so nekatere druge vrste lastništva izključene. Črna gora: izključuje nevladne organizacije; podatki se nanašajo na število zaposlenih (v zasebnem ali javnem sektorju) kot delež skupnega števila zaposlenih oseb.
- 3) Albanija: javni sektor. Bosna in Hercegovina: neto dohodki. Srbija: plače zaposlenih pri pravnih subjektih in podjetjih brez pravne osebnosti.
- 4) Harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin, razen podatkov za nekdanjo jugoslovansko republiko Makedonijo, Bosno in Hercegovino ter podatkov za leto 2015 za Albanijo. Albanija: razlika med decembrom enega leta in decembrom prejšnjega leta.
- 5) Albanija: zunanji dolg (vključno z neposrednimi tujimi naložbami).
- 6) Albanija: tehtana povprečna obrestna mera, ki se uporablja za nova 12-mesečna posojila v zadevnem mesecu z zapadlostjo 12 mesecev. Bosna in Hercegovina: obrestne mere za kratkoročna posojila nefinančnim družbam v nacionalni valuti (tehtano povprečje). Črna gora: letna tehtana povprečna efektivna obrestna mera, neporavnani zneski. Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija: konec leta (31. december).
- 7) Albanija: obrestna mera za vloge predstavlja tehtano povprečno obrestno mero za nove vloge v zadevnem mesecu z zapadlostjo 12 mesecev. Bosna in Hercegovina: obrestne mere za vloge na vpogled v nacionalni valuti gospodinjstev (tehtano povprečje). Črna gora: letna tehtana povprečna efektivna obrestna mera, neporavnani zneski. Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija: konec leta (31. december). Turčija: za vloge čez noč.
- 8) Črna gora in Srbija: bruto serije, ne koledarsko prilagojeno.